

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 2 (4)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali 2-son 2026 yil*

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

2

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Аслонов С.М., Амиджанова М.М. Развитие бизнес-идей (стартапов) предпринимательской деятельности в Республике Таджикистан.....	7
Умаров И.Ю. Современные тенденции инновационного развития пищевой промышленности Узбекистана.....	13
Akbaraliyeva D., Mirzamahmudova M. Bank tizimi tarixi va rivojlanishi.....	16
Mamajonova N.A. Qurilish korxonalarida innovatsion boshqaruv faoliyati samaradorligini baholash ko‘rsatkichlari arxitekturasi.....	22
Ahmadkulov D.R., Xamrayev O.Y., Khattobov U.B. Kriptovalyutaga soliq solishda jahon tajirabasi va muammolar.....	25
Toshpulatov A.M. Qurilish materiallari sanoati korxonalarining ishlab chiqarish hajmini baholash usullari.....	30
Bahromov Sh.F. Jahonda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarning (TXXI) iqtisodiy rivojlanish bilan bog‘liqligini tahlili.....	34
Kalmuratov B., Izzetov B., Yusupova J., Shamuratova A. Calculation in econometric models of human capital financing in innovation management in Uzbekistan.....	39
Sultonov B.M. Oilaviy korxonalar faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmiga ta‘sir etuvchi omillar va ularni baholash asoslari.....	43
Юсупов М.Х. Фарғона вилояти маҳаллаларида ижтимоий омилларнинг иқтисодий барқарорликка таъсири: демография, гендер ва миграция таҳлили.....	47
Жаббаров К.Й., Жалолов И.Х., Эркинов М.Д. Молиявий ҳисобот тизимининг моҳияти ва шаклланиш босқичлари.....	57
Гулямова Н.Х. Саноат корхоналарини инновацион ривожланиши ва миллий иқтисодиёт ўсиши.....	61
Arziboyeva R.S. Banklarda asosiy vositalar va mablag‘lar hisobini takomillashtirish.....	64
To‘raboyev Q.Q. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mamlakatimizda soliq tizimini modernizatsiya qilish va sun‘iy intellekt hamda Big Data yordamida nazorat.....	67
Tojiboyev I.I. Raqamli biznes va elektron tijoratni soliqqa tortishning dolzarb masalalari va yechimlari.....	70
Xolmirzayev I.O. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyatining rivojlantirishning iqtisodiy yo‘llari.....	74
Saidova M.J. Sanoat tarmoqlari transformatsiyasi sharoitida texnologik eskirish va modernizatsiya muammolari.....	79
Usmonova N.A. Andijon viloyatida kichik korxonalar faoliyat samaradorligiga ta‘sir etuvchi omillarni statistik va ekonometrik tahlil qilish.....	83
Xaydarov M.T., Jannazarova G.K. Bozor infrastrukturasi va uning rivojlanish istiqbollari.....	87
Худайназарова Д.Г. Фармацевтика корхоналарида харажатларга доир ахборотларни бухгалтерия ҳисоботларида очиб бериш тартибини такомиллаштириш.....	93
Madaminov A.M. O‘zbekistonda sanoat tarmoqlari faoliyatida oziq-ovqat sanoati rivojlantirish istiqbollari.....	99
Zufarova G.A. Kambag‘al va ishsiz fuqarolarni tadbirkorlikka jalb qilish masalalari.....	103
Ergashev I.I. Kichik korxonalar investitsiyaviy jozibadorligini samarali boshqarishda jahon amaliyoti tajribasi.....	106
Sativaldiyeva G.X. Ijara munosabatlarini mohiyati, ahamiyati va tasniflanishi.....	110
Kamilova A.N. Sanoat korxonalarida mehnat unumdorligini oshirishda mehnatni normalashtirish tizimining o‘rni va ahamiyati.....	115
Базарова Г.Г. Занятость населения в Узбекистане – теоретико-методологические основы анализа и практические механизмы решения проблем.....	119
Turabov B.T. Byudjet taqchilligi va xalqaro moliyaviy oqimlarning ta‘siri.....	125
Xamzaev A.N. Mamlakatimizda kapital bozorini rivojlantirish yo‘llari.....	131
Xamzaev A.N., Mirzajonov M. Mamlakatimizdagi xususiy korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo‘llari.....	136

Raximova L.Sh. Innovatsion iqtisodiyot sharoitida ayollar tadbirkorligining roli va uning turmush farovonligiga ta'siri.....	141
Nosirov S.N. ESG tamoyillarini joriy etish orqali sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish mexanizmlari.....	146
Maxkamov X.M. Tijorat banklarida muammoli kreditlar ulushini kamaytirishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....	150
Hamrakulova M.F. Sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining mahsulot sifati va bozor raqobatbardoshligiga ta'siri.....	153
Mirzayeva L.S. O'zbekiston qimmatli qog'ozlar bozoridagi aksiyalar likvidligini oshirish yo'llari.....	157
Очилов Ж.Ж. Инновацион ривожланишда кичик бизнес фаолияти экотизимининг роли..	160
Usubjonov Z.V. Qurilish materiallari bozori mohiyati va uning xususiyatlari.....	165
Bekmurodov N.X. Hududiy iqtisodiy rivojlanishning nazariy asoslari va konsepsiyalari.....	170
Yusupova M.B. Zamonaviy boshqaruv tizimi va strategik boshqaruv hisobi.....	175
Xudayberdiyev O.A. Globallashuv sharoitida elektron tijorat orqali tadbirkorlik subyektlarining xalqaro savdo munosabatlarini rivojlantirish mexanizmlari.....	179
Bo'stonova N.A. Andijon viloyatida kichik biznes subyektlarining salohiyatini tahlili.....	187
Bo'stonova N.A., Nematjonova R.D. O'zbekistonda aholining daromadlari va iste'mol xarajatlarining biznes rivojlanishiga ta'siri.....	192
Hamidova Sh.O. Sanoat korxonalarida mehnatni tashkil etish va boshqarish samaradorligi tahlili.	196
Abdullayeva Z.S. Maxsus iqtisodiy zonalar faoliyatining ijtimoiy va institutsional samaradorligi.	199
Duvshatova N.K. Hududlararo iqtisodiy nomutanosiblikni tartibga solishda investitsion yondashuvlarning samaradorligi.....	203
Усманова А.Б. Цифровая составляющая устойчивого развития региональной туристской системы (на примере Бухарской области).....	207
Qidirniyozov A.Sh. Uy-joy qurilishida kapital qo'yilmalar hajmi va yakuniy natijalar o'rtasidagi bog'liqlikni ekonometrik modellashtirish.....	213
Dexkanova Sh.K. Aylanma iqtisodiyotning barqaror rivojlanishdagi ro'li.....	217
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. Aholining farovonligini ta'minlashda ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning o'rni.....	221
Mamatov B.S. O'zbekistonning investitsion imkoniyatlari: asosiy tendensiya va natijalar.....	226
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirish – ular bandligini ta'minlashning asosi.	231
Aminboyev J.O. Amortizatsiya hisobida foydali xizmat muddatini aniqlash: nazariy va amaliy yondashuvlar.....	235
Maxramova N.Y. Strategik menejmentda kadriyatlar zanjiri: raqobatbardoshlikni oshirishning konseptual asoslari.....	241
Usmanova S.S. Innovative development of the pharmaceutical industry.....	245
Faxriddinova N.N. Yashil tadbirkorlik va uning iqtisodiyotdagi o'rni.....	250
Захирова Г. Тиббий туризм хизматлари бозори ривожланишининг хориж тажрибаси.....	254
Абдуллоев А.Ж. Барқарор ривожланиш стратегияси асосида минтақавий саноатлашувни амалга оширишнинг хорижий мамлакатлар амалиёти.....	258
Sharapova N.K. Hududlarni barqaror rivojlantirish dasturlarini xalqaro standartlar tizimiga moslashtirish imkoniyatlari.....	264
Rahmatullayeva D.O. Demografik omillar va bandlik samaradorligi o'rtasidagi munosabatlar..	272

3. Болотин, С. А. Организация строительного производства — М.: Издательский центр «Академия», 2007. — 208 с.
4. Гурьянов А.О., Курлов А.В., Кораблева О.Н. Управление инновациями в строительной отрасли на основе онтологической модели. *Экономика и управление*. 2022;28(12):1269-1277. <https://doi.org/10.35854/1998-1627-2022-12-1269-1277>
5. O‘zbekiston Qurilish va uy-joy kommunal xo‘jaligi vazirligi hamda O‘zsanoatqurilishbank Matbuot Relizi (2023). Qurilish materiallari sanoatida sifat va nazoratga oid xalqaro standartlar joriy qilingan.sqb.uz
6. Otamurodov Sh.N., Farmonova M.N. (2023). Sanoat korxonalarining innovatsion rivojlanishi muammolari. *Iqtisodiyot va ta’lim*, 3-son. pdfs. semanticscholar.org
7. Qodirov S.I. (2023). Qurilish sanoati korxonalarini faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish masalalari. *Ijtimoiy-gumanitar fanlar dolzarb muammolari*, 3(6): 109 114.grafiati.com
8. Qodirov S.I. (2025). Qurilish materiallari sanoati korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari. *Muhandislik va Iqtisodiyot*, 3(5): 5 10.zenodo.org
9. Хрусталеv, Б. Б. Экономика, организация и управление предприятиями строительного комплекса. -Пенза: ПГУАС, 2006. -224 с.

UDK:336

KRIPTOVALYUTAGA SOLIQ SOLISHDA JAHON TAJIRABASI VA MUAMMOLAR
ГЛОБАЛЬНЫЙ ОПЫТ И ПРОБЛЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ КРИПТОВАЛЮТ
GLOBAL EXPERIENCE AND CHALLENGES IN CRYPTOCURRENCY TAXATION

Ahmadkulov Dilshod Rakhmonali o‘gli - “University of Business and science” universiteti, “Iqtisodiyot” kafedrası Professori E-mail: d.ahmadkulov@ubsu.uz
OrcidID:0009-0005-6763-6702

Olimjon Xamrayev Yaxshiboyevich - Toshkent xalqaro universiteti, “Iqtisod va moliya” kafedrası katta o‘qituvchisi E-mail: xolimjon@mail.ru
Orcid ID: 0000-0001-6699-4456

Ubaydullo Khattobov Botirovich - “University of Business and science” universiteti, “Iqtisodiyot” kafedrası o‘qituvchisi E-mail: khattobovu@umail.uz
Orcid ID: 0009-0009-4675-4733

Anotatsiya

Kriptovalyutalar so‘nggi paytlarda katta e‘tibor qozondi. Kriptovalyuta tranzaksiyalari mashhurligining tez sur‘atlarda ortib borayotganini hisobga olgan holda, ushbu XXI asrning yangicha hodisasiga yagona yondashuvni qabul qilish zarur, 2009-yilda birinchi kriptovalyuta – Bitcoin yaratilganidan beri minglab boshqa kriptovalyutalar paydo bo‘ldi. Kriptovalyutalar bilan tranzaksiyalar ortgan sari, milliy va xalqaro yurisdiksiyalar bu jarayon bilan bog‘liq soliq va buxgalteriya hisobi masalalarini hal qilishga kirishdilar. Xalqaro yurisdiksiyalar va professional tashkilotlar kriptovalyutalarga nisbatan turli fikrga ega. Ayrimlar uni moliyaviy aktiv, moliyaviy instrument, naqd pul, naqd pul ekvivalentlari, zaxiralar yoki nomoddiy aktiv deb hisoblaydi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari doirasida kriptovalyutaga oid maxsus buxgalteriya standarti mavjud bo‘lmagani sababli, mavjud Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari normalariga asoslanib, prinsiplarga asoslangan yondashuvni qo‘llash zarur.

Kalit so‘zlar: Bitcoin, Raqamli pul, P2P, Kiberxavfsizlik tahdidlari, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari.

Криптовалюты в последнее время привлекли большое внимание. Учитывая стремительный рост популярности транзакций с криптовалютами, необходимо принятие единого подхода к этому новому явлению XXI века. С момента создания первой криптовалюты — Биткойна в 2009 году — появились тысячи других криптовалют. С увеличением количества операций с криптовалютами национальные и международные юрисдикции начали решать вопросы налогообложения и бухгалтерского учета, связанные с этим процессом. Международные юрисдикции и профессиональные организации имеют различные мнения относительно криптовалют. Некоторые считают их финансовыми активами, финансовыми инструментами, наличными деньгами, эквивалентами наличных, запасами или нематериальными активами. В связи с отсутствием отдельного стандарта бухгалтерского учета для криптовалют в рамках Международных стандартов финансовой отчетности, необходимо применять принципиальный подход, основываясь на действующих нормах МСФО.

Ключевые слова: Биткойн, цифровые деньги, P2P, угрозы кибербезопасности, Международные стандарты финансовой отчетности.

Cryptocurrencies have recently attracted significant attention. Considering the rapid rise in the popularity of cryptocurrency transactions, there is a need to adopt a unified approach to this new phenomenon of the 21st century. Since the creation of the first cryptocurrency — Bitcoin — in 2009, thousands of other cryptocurrencies have emerged. As cryptocurrency transactions increase, national and international jurisdictions have started addressing taxation and accounting issues related to this process. International jurisdictions and professional organizations hold different views regarding cryptocurrencies. Some regard them as financial assets, financial instruments, cash, cash equivalents, inventories, or intangible assets. Due to the absence of a specific accounting standard for cryptocurrencies within the framework of International Financial Reporting Standards (IFRS), it is necessary to apply a principle-based approach relying on existing IFRS norms.

Keywords: Bitcoin, Digital currency, P2P, Cybersecurity threats, International Financial Reporting Standards.

Bitcoin – markazlashmagan, hukumat yoki markaziy bankka bog‘liq bo‘lmagan kriptovalyuta – 2013-yilda uning qiymati keskin oshganidan so‘ng keng ommaning e‘tiborini tortdi. Qiziq tomoni shundaki, Bitcoin‘ning qiymati oshishi Kiprda iqtisodiy inqiroz yuzaga kelgan davrga to‘g‘ri keldi. Moliya institutlariga bo‘lgan ishonch susaygan bir paytda odamlar mustaqil peer-to-peer (tengdan-tengga) to‘lov tizimlariga ko‘proq ishonch bildira boshladilar. 2013-yil avgustidan dekabrigacha bo‘lgan davrda Bitcoin‘dan foydalanish 75% ga oshdi va muomaladagi Bitcoin‘larning bozor qiymati 1 milliard AQSh dollaridan 12 milliard dollargacha ko‘tarildi[5].

Bitcoin‘ning global va markazlashmagan xususiyati raqamli valyutani soliqqa tortish va yuridik masalalarda murakkab muammolarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, soliq mutaxassislari va olimlari uchun eng qiziqarli savollardan biri – raqamli valyutalarni qazib olish (mining) va ulardan savdo qilish bilan bog‘liq soliq oqibatlari qanday bo‘lishidir.

2009-yilda Satoshi Nakamoto taxallusi ostida faoliyat yuritgan shaxs (yoki shaxslar guruhi) Bitcoin‘ni yaratdi. Bu raqamli valyuta internet orqali peer-to-peer tarmoqda almashinadi, foydalanuvchilarga uchinchi tomon aralashuvizis anonim muloqot qilish imkonini beradi. Ushbu valyuta banklar va boshqa moliyaviy vositachilarning vositachiligini chetlab o‘tgan holda moliyaviy tranzaksiyalarni amalga oshirishni maqsad qilgan.

Bitcoin boshqa markazlashmagan raqamli pullardan birinchi emas, biroq eng mashhuri hisoblanadi. Texnik jihatdan Bitcoin kriptografik xeshlar yordamida bir kompyuterdan boshqasiga uzatiladi va ommaviy va shaxsiy kalitlar orqali himoyalanaadi. Har bir to‘lov tranzaksiyasi tarmoqqa uzatiladi va blockchain‘ga kiritiladi, bu esa bitta Bitcoin ikki marta sarflanishini oldini oladi.

Bitcoin qazib olish murakkab matematik algoritmlarni yechishni talab qiladi va har safar yanada murakkablashadi. Eng ko‘p chiqarilishi mumkin bo‘lgan Bitcoin soni 21 million bilan chegaralangan.

Bitcoin foydalanuvchilarga tranzaksiyalar uchun komissiyasiz ishlash, anonimlikni saqlash kabi afzalliklarni taqdim etadi. Ammo bu tizimning keng qamrovli qabul qilinishiga bir nechta to‘siqlar mavjud. Ularning eng asosiylari – tizimdagi noaniqliklar, kibernetik xavfsizlik tahdidlari, va foydalanuvchilarning yetarlicha bilimga ega emasligi.

Ushbu maqolaning tadqiqot obyekti — bu virtual valyutadir, Kriptovalyutaga ko‘plab boshqa nomlar ham qo‘llaniladi, masalan, virtual valyuta, raqamli valyuta va hokazo. Ushbu maqolada biz bu atamalarni sinonim sifatida ko‘rib chiqamiz.

Kriptovalyuta nisbatan yangi mavzu bo‘lganligi sababli, unga bag‘ishlangan bosma adabiy manbalar cheklangan. Kriptovalyutalarning buxgalteriya hisobiga oid masalalarni ko‘plab chex mualliflari, xususan, Avstraliya buxgalterlari tadqiqotlariga asoslangan holda ko‘rib chiqqan, masalan Prochazka, Vasek. Prochazka Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (IFRS) bo‘yicha kriptovalyutalar uchun potensial buxgalteriya modellarini muhokama qilgan; mavjud IFRS ko‘rsatmalarini chuqur o‘rganar ekan, u kriptovalyutalar bir nechta aktiv toifalariga — naqd pul, inventar, investitsiya yoki nomoddiy aktivlar sifatida tasniflanishi mumkinligini aniqlagan.

Kriptovalyutalar zamonaviy dolzarb mavzuga aylangani sababli, alohida mamlakatlar, ularning hukumatlari, yurisdiksiyalari va boshqa milliy hamda xalqaro professional institutlar bu muammolarni mustaqil ravishda hal qila boshlagan. Yevropa Ittifoqi barcha a‘zo mamlakatlar uchun kriptovalyutalarni aniqlash, baholash, soliqqa tortish, buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish bo‘yicha yagona asosiy hujjat ishlab chiqadi deb kutilgan edi. Ammo hozirda Xalqaro moliyaviy hisobotlar standarti doirasida kriptovalyutalarga oid hech qanday standart mavjud emas.

Ushbu maqolada bir nechta standart ishlab chiquvchi tashkilotlarning (masalan, AASB, IASB, IFRS IC va EFRAG) tartibga soluvchi asoslari bir nechta mamlakat qonunchiligi bilan solishtirilib, sifat jihatdan taqqoslovchi tadqiqot usuli qo‘llanilgan. Maqolada, shuningdek, IFRSni qo‘llaydigan va kriptovalyutaga ega bo‘lgan ayrim davlatlarda (masalan, Kanada, Yaponiya, Fransiya, Litva va boshqalar), shuningdek, Chexiya, Vengriya, Polsha, Avstriya va Ukraina — davlatlarda qabul qilingan yechimlar qisman muhokama qilingan. Yevropa mamlakatlariga alohida e‘tibor qaratilgan[4; 5]. Ushbu maqolada ilmiy maqsadga erishish uchun asosan tahlil va taqqoslash metodlari qo‘llanilgan.

Kriptovalyutani soliqqa tortish bo‘yicha bir nechta davlatni ko‘rib chiqamiz va ularni natijalarni izohlashga harakat qilamiz.

Daromad solig‘i, tegishli soliq davrida soliq solinadigan daromad olgan shaxslardan undiriladi. Bitcoin ishlab chiqaruvchi yoki u bilan savdo qiluvchi shaxsning daromadi soliq solinadigan hisoblanishi, asosan, har bir mamlakatning daromad ta‘rifi va soliq tizimiga bog‘liq.

Global soliq tizimiga ega davlatlardan biri bu AQSH dir. Ichki daromad kodeksiga ko‘ra, qanday manbadan kelgan bo‘lishidan qat‘i nazar, barcha tushumlar soliqqa tortiladi. Bunday tizimda tushum soliq solinadigan daromad deb topilishi uchun qo‘shimcha mezonlarga (masalan, muntazamlik, foyda olish maqsadi, bozor ishtiroki) javob berishi shart emas. Shu sababli, AQSHda bitcoin qabul qilish daromad hisoblanadi va soliq solinadi.

Rejali soliq tizimiga misol qilib Germaniyani keltirish mumkin. Bu mamlakatda daromad yettita kategoriya bo‘yicha soliqqa tortiladi va "har qanday manbadan kelgan daromad" degan umumiy qoida mavjud emas. Agar soliq to‘lovchining daromadi ushbu kategoriyalardan birontasiga mos kelmasa, u holda u daromad solig‘iga tortilmaydi. Masalan, sovg‘alar, meroslar, lotereya yutuqlari, shaxsiy yutuqlar yoki musobaqalarda muvaffaqiyatli ishtirok evaziga berilgan mukofotlar soliqqa tortilmaydi. Shu sababli, bitcoindan olingan daromadga soliq solishdan oldin, u daromad kategoriyalaridan biriga to‘g‘ri keladimi-yo‘qmi – tekshiriladi. Germaniyada bitcoindan olingan daromad biznes daromadi yoki turli (boshqa) daromadlar kategoriyasiga kirishi mumkin.

Ko‘plab mamlakatlarda quyidagi daromad turlari farqlanadi: biznes faoliyati (bundan biznes daromadi kelib chiqadi) va shaxsiy savdo bitimlari (bu kapital o‘sish daromadiga sabab bo‘lishi mumkin). Biror daromadning biznes daromadiga kirishini aniqlash uchun, avvalo, asosiy faoliyat

“biznes” hisoblanadimi, shuni aniqlash kerak. Agar daromad solig‘i qonunchiligida “biznes” tushunchasi aniqlanmagan bo‘lsa, u holda ushbu so‘zning odatiy ma‘nosi olinadi. Keng ma‘noda, biznes bu mustaqil ravishda foyda olish maqsadida amalga oshiriladigan tijorat yoki sanoat faoliyatidir.

Shaxsiy savdo bitimlaridan olinadigan foyda bo‘yicha soliq qoidasida mamlakatlar o‘rtasida farqlar mavjud. Buyuk Britaniyada, aktivlarni (shu jumladan nomoddiy aktivlar va funt sterlingdan boshqa valyutalar) sotishda kapital o‘sish solig‘i mavjud. Germaniyada esa, aktivlarni tasodifiy (yagona) sotishdan olinadigan foyda, agar u xarid qilingan kundan boshlab bir yil ichida sotilgan bo‘lsa va umumiy foyda yil davomida 600 yevrodan oshgan bo‘lsa, boshqa daromad sifatida soliqqa tortiladi.

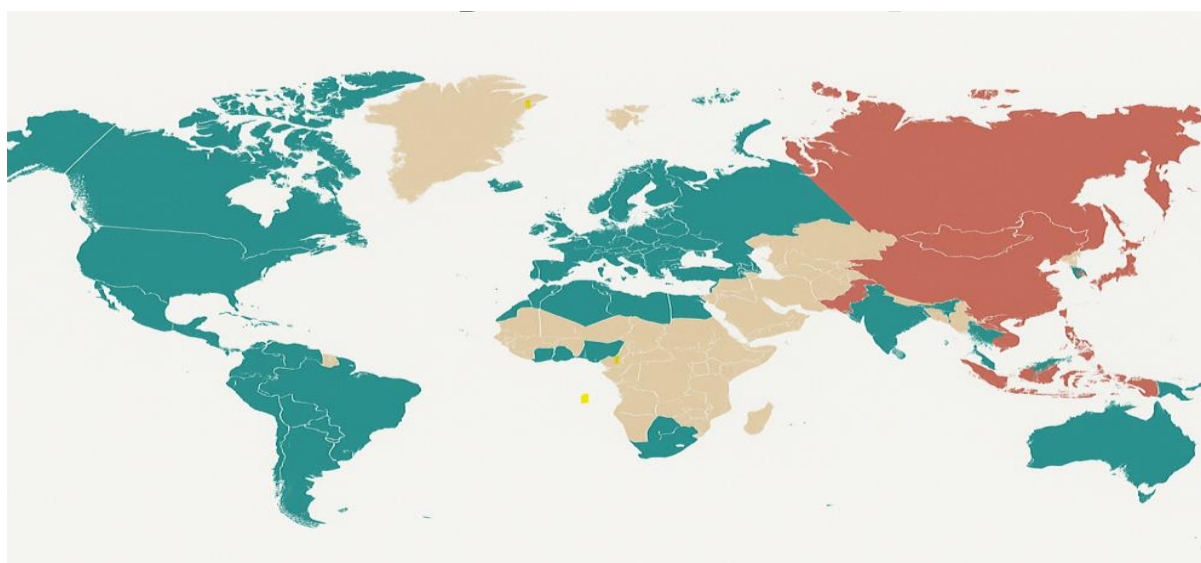
Bitcoin pul sifatida (na iqtisodiy, na yuridik ma‘noda) tan olinmagan bo‘lsa-da, bitcoinlarda ifodalangan foydalar soliqqa tortilishi mumkin. Bitcoin evaziga tovar yoki xizmat sotish barter bitimi hisoblanadi va u umumiy daromad solig‘i qoidalariga bo‘ysunadi. Agar to‘lov pul emas, balki boshqa turdagi foyda ko‘rinishida bo‘lsa, unda ayirboshlangan obyektlar qiymatini aniqlash muhim masalaga aylanadi. Ko‘plab mamlakatlarda baholashning asosiy mezonu bu – bozor qiymati bo‘lib, u aktiv bilimlari tomonlari o‘rtasida erkin savdoda qanday narxda ayirboshlanishini bildiradi. Bozor qiymati – bu gipotetik bitimga (odatiy) va gipotetik ishtirokchilarga (bilimga ega va savdoga tayyor) asoslangan bahodir va bu teng axborot va foyda maksimallashtirish sharoitida olinadi. Raqobat mukammal bo‘lgan holatda, uzoq muddatli muvozanatda yagona bozor narxi mavjud bo‘ladi. Biroq, aksariyat bozorlar axborotning nomutanosibligi, noaniqlik va nomukammal raqobat bilan ajralib turadi, shuning uchun bir aktiv bir nechta bozor qiymatiga ega bo‘lishi mumkin[1].

O‘zbekistonga misolida ko‘radigan bo‘lsak O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 2-sentyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasida kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3926-sonli qaroriga asosan[2]:

- yuridik va jismoniy shaxslarning kripto-aktivlar aylanmasi bilan bog‘liq operatsiyalari, jumladan norezidentlar tomonidan amalga oshiriladigan operatsiyalar soliq solinadigan obyekt hisoblanmaydi, mazkur operatsiyalar yuzasidan olingan daromadlar esa soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlari bo‘yicha soliq solinadigan bazaga kiritilmaydi;

- kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi faoliyatni amalga oshirish uchun belgilangan tartibda litsenziya olgan shaxslar tomonidan o‘tkaziladigan kripto-aktivlar aylanmasi bilan bog‘liq valyuta operatsiyalariga valyutani tartibga solish to‘g‘risidagi qonun hujjatlari normalari tatbiq etilmaydi;

- kriptoaktivlar soliq solinadigan bazaga kiritilmasligi belgilangan.

- Soliq solinadi.
- Soliq solinmaydi.
- Ma'lumot mavjud emas.

1- rasm. Dunyo mamlakatlarida kriptoaktivlarga soliq solinishi

Aksariyat mamlakatlarda raqamli valyutaga soliq organlari e’tibor bermagan bo‘lsa-da, ba’zilarida bitkoin qazib olish va savdosi bilan bog‘liq soliq oqibatlarini bo‘yicha hech qanday ko‘rsatma berilmagan. Biroq, yaqin yillarda davlatlar Bitkoinning maqomi va soliq solinishi borasidagi qarashlarini o‘zgartirib boshladilar[3].

So‘nggi yillar ichida kriptovalyutalar foydalanuvchilar orasida tobora ishonch va mashhurlikka ega bo‘lib bormoqda va ularning bozor hajmi oshishi kutilmoqda. Kriptovalyutalar, nazariy jihatdan bo‘lsa-da, endi soliq to‘lamaslik uchun soliq boshpanasi sifatida foydalanib bo‘lmaydigan hududlarda boshpana topa olmaydigan soliq to‘lovchilarga deyarli mukammal alternativani taklif etadi. Shu sababli, kriptovalyutalar bozor hajmi oshishi bilan, ular bilan bog‘liq soliqdan qochish holatlari ham ortishi tabiiy holatdir.

Hozirga qadar, aksariyat soliq siyosatini yurituvchilar kriptovalyutaga asoslangan iqtisodiyotlar virtual iqtisodiyotlar hajmi bilan cheklangan degan noto‘g‘ri taxmin asosida ish olib bormoqdalar. Aslida, kriptovalyutalarning yagona “virtual” jihati — bu ularning shaklidir. Ularning faoliyati haqiqiy iqtisodiyotlar doirasida amalga oshadi, shuning uchun ularning o‘shish salohiyati, hech bo‘lmaganda nazariy jihatdan, cheksizdir. Bunday salohiyat va kriptovalyuta bozorlaridagi so‘nggi o‘zgarishlar siyosatchilarni yuzaga kelayotgan muammoning dolzarbligini anglashga undashi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh. M. “Yangi O‘zbekiston Taraqqiyot strategiyasi” O‘zbekiston nashriyoti, 2022.- 416 bet.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 9 fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasida kripto-birjalar faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3926-sonli qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi direktorining 2024 yil 5 avgustdagi “Kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi xizmatlar provayderlari faoliyatini litsenziyalash tartibi to‘g‘risidagi nizomga o‘zgartirishlar va qo‘shimcha kiritish haqida”gi buyrug‘i.
4. Don Tapscott and Alex Tapscott, Blockchain Revolution. 2016. 22. ISBN 978-1101980132.
5. VO, Aimee. Bitcoin- Cryptocurrency trading and Investing. CreateSpace Independent Publishing Platform. 2017. 282 p. ISBN: 978-1977924537.